

Viðmerking:

Orðaskiftið við Högna Hoydal sum steðgaði:

Skulu vit hava fullveldi við ella uttan rættarloysi?

Fyri nokrum mánaðum síðan tók eg Högna Hoydal, landsstýrismann uppá orðið, tá hann segði seg altíð vera til reiðar at luttaka í einum sakligum orðaskifti um okkara stjórnarviðurskipti. Eg setti Högna eina sakligan fyrispurning sum var grundaður á lagnuna hjá lógina um yrkisráð hjá lönjningargrunninum. Henda lóg varð samtykt á vori 1997, men varð ongantíð sett í verk.

Uppgávurnar hjá tinginum

Samb. nýggju stýrisskipanarlógini hevur lógtíngið tveir hovuds-uppgávur. Tann fyrri er at lóggeva og tann seinna er at hava eftirlit við at landsstýrið fremur hesa lóggevu. Tá vit her hava domi um eina lóg sum ikki var framd er tað nærliggjandi at hyggja at hvussu lógtíngið rókir sína eftirlitsuppgávu.

Hetta kom eisini greitt til sjóndar, tá ein tingmaður á heysti í fjór setti landsstýrismanninum ein fyrispurning um orsökina til at ráðið ikki var komið at virka. Tað framgekk heilt greitt av svarinum, at tað var tilætlað at lógin ikki var framd. Hovudsgrundin skuldi annars vera tann, at broytingin, sum tingið samtykti til uppskot landsstýrisins um yrkisráð, tað ásetti at ráðið eisini skuldi vera ráðgevandi viðvíkjandi fyrisitingini hjá lönjningargrunninum. Samb. lógmanni hetta ískoytti skuldi stríða imóti stýrisskipanarlógini. Tað var tó eingin lógfrøðslig grundgeving lógd fram fyri hesum sjónarmiði. Tað var eingin tingmaður uttan spyrjarin sum tók orðið í hesum máli sum tiskil endaði uttan nakra niðurstøðu.

Tiskil kundi staðfestast, og tað verður eisini prógvað í hesi grein, at leikluturin hjá lógtínginum sum eftirlit av landsstýrinum er einki verður. At sama ting seinni avtók hesa lóg hevur fyri so viti einki við stýrisskipanina at gera, men var tó ein staðfesting av nevndu fatan av tinginum sum eftirlit hjá landsstýrinum.

Grugutt og ógreitt svar hjá Högna
Svarið hjá Högna var rættuliga ógreitt. Hann gruggaði málið við óviðkomandi viðurskiptum. Men eitt segði hann sum var fullkomiliga greitt, og tað var fylgjandi: **Eftir minum tykki er hetta (mál) eitt domi um, at stýrisskipanin á hesum oki er farin at virka.**

Fyri at sleppa undan, at

Högna skuldi leggjast orð í munin hevði eg eina grein í Sosialinum 2. mars har niðurstøðan var, at Hogni metti tað at vera í samsvar við stýrisskipanina at landsstýrið ikki hevði framt eina lógtíngið, og at tað eisini var í samsvar við stýrisskipanina at lógtíngið í síni eftirlitsuppgávu hevði tikið hetta til eftirtektar. Í hesum sambandi var dokumenterað at lógmaður hevði viljeitt lógtíngið og hevur heilt greitt brotið lógina um ábyrgd landsstýrismanna. Hogni hevði eftir øllum at doma ikki áhuga fyri at halda afmá við hesum orðaskifti. Hann svaraði so ikki aftur. Men "tann sum sigur samtykkir".

Hetta mál er tó so týðningarmikið fyri framtíðina hjá okkum øllum, at tað er neyðugt at fáa "skorið úti papp" hvørja stóðu fullveldis-politikkararnir hava til verandi stjórnarviðurskipti. Fyrst er at siga, at fremsta treyt fyri at eitt fólk kann sigst at vera frælst er, at rættartrýgðin er í lagi og at galdandi lóggeva verður fylgd. Hetta merkir m.a. at borgarin fer tær rættindi sum eru ásett í galdandi lóggevu. Eitt fullveldi uttan slíka rættartrýgð gevur í hvussu einki frælsi.

Rættartrýgð er í lagi í Danmark

Í so máta er Danmark eitt tað fremsta land í heiminum. Tí er tað ikki so lógið, at tá vit skuldu hava eina nýggja stýrisskipan, at skeitt varð eftir teirri donsku. Tí hevur okkara ting á pappirinum somu uppgávu sum danska lógtíngið og annars flestu ting í demokratiskum londum nevniliga at vera lóggevandi og at hava eftirlit við at lógmar verða hildnar. Tann sum kennir til danskan politikk veit, at í donsku stýrisskipanini eru eisini óskrivadar reglur fyri hvat t. d. ein ráðharri kann ella ikki kanna. Og har hava teir eisini nakkað so ókent í Fóroyum sum *avleiðingar* fyri ikki at fylgja hesum reglum.

Í hesum fullveldistíðum er tað tó nærliggjandi at kanna eftir hvussu eitt slíkt mál hevði verið avgreitt í Danmark í mun til tað mannagongd sum varalógmaður og enntá "justisministarinn" metir at vera í samsvar við okkara stýrisskipan.

Greitt dómur yvir stóðuna hjá Högna Hoydal
Vit hava tiskil vent okkum til ein danskan serfrøðing í stjórnarmálum, Peter Blume, sum er professari og

dr.jur., t.v.s. serfrøðingur á okinum, og biðið hann um at geva eina frágreiðing um skyldurnar hjá einum ráðharra at fremja eina samtykta lóg og hvørjar grundir kunnu vera fyri at ein lóg ikki verður framd.

At ein lóg skal fremjast verður roknað fyri at vera so sjálvsagt í Danmark, at tað finst nærur eingin lesnaður um hetta evni. Tí er tann frágreiðing sum vit hava fingið rættuliga nýskapandi. Frágreiðingin er fullkomiliga greið í teimum spurningum sum er avgerandi fyri hetta mál.

Tað er yvirhøvur eingin ivi um, at ein ráðharri hevur ein ótreysta skyldu til fremja ein samtykta lóg, uttan mun til hvat ráðharrin annars heldur um hesa lóg. Hetta er sjálvsagt eisini galdandi fyri yrkisráðið fyri lönjningargrunnin. Hetta er ein heilt greiður dómur yvir teir lógmennt og fiskimálaráðharrar, sum hava havt ábyrgd av hesum máli, og serstakliga fyri Annfinn Kallsberg og John Petersen, sum eru teir ið tilætlað hava staðið fyri hesi stóðu. Hetta reisir eisini spurningin hvørjar skyldur embætismenn hava at rættleidda landsstýrismenninar í at umsittingin skal vera samb galdandi lóg.

Men hetta er eisini ein greiður dómur yvir stóðuna hjá Högna Hoydal ið alment hevur sagt sína stóðu vera mótsatt stóðu henni sum er galdandi í rættarsamfelagnum Danmark.

Dómur yvir lógtíngið

Tað er annars áhugavert at staðfest verður, at tað er einki grundarlag fyri undanförlundar hjá landsstýrinum um, at lógin um yrkisráð skuldi vera í stríð við stýrisskipanina. Hetta kundi annars verið tann einasta grund fyri ikki at fremja lógina. Slíkar nevndir við somu heimildum eru vanligar í Danmark, har tað verður roknað um ein fyrimunur at áhugafelag kunnu vera við í ráðgeving eisini í fyrisitingini av málum, sum teir vara av.

Hetta merkir at henda grundgeving bert er "uppfunnin" til endamálið. Hetta er ein vátan um, at lógmaður/landsstýrismáður hevur brotið sína skyldu samb. stýrisskipanarlógina og hevur givið tinginum skeivar og viljeðandi upplýsingar uttan at tingið hevur látið um vón. Hetta prógvar enn einaferð at lógtíngið er virðisleys sum eftirlit hjá landsstýrinum. Í hvussu er tá málið um at

avtaka yrkisráðið var til 3. viðgerð visti tingið at lógmaður hevði sagt ósatt fyri tí. Hóast hetta var ikki ein samgonguhond sum himpradist, tá trýstast skuldi á knapparnar! Virðið hjá tinginum sum eftirlit verður enn meira undirstrikað av, at tingið tók til eftirtektar embætisförluna hjá undanfarna landsstýrismanninum í fiskivinnumálum í eini stóðu, har tað var øll møgulig orsök til at ivast í hansara domievninum.

Lóg skal bert haldast, um tú er í krithúsinum hjá Heina

Tann almenna stóðan hjá tjóðveldisflokkinum mundi koma fram tá Heini O. Heinesen í viðgerðini av hesum máli segði, at nú skuldu barónarnir í fiskivinnuni setast uppá plass. Tí kundi hann góðkenna, at ein lóg sum hann sjálvur hevði verið við at samtykkja, ikki varð framd. Men gud náði landsstýrið tá tað ikki fylgir lógaruppfatanini hjá Heina, tá tað snýr seg um mál har hann sjálvur hevur áhuga. T.v.s. at tað er avgerandi fyri um ein lóg skal haldast at tey, sum vara av lógini, eru í krithúsinum hjá formannin í tingbólkinum tjóðveldisflokksins og/ella øðrum tingmonnum. Henda stóðan hjá Heina er ikki í ósamsvar við royndirnar hjá Högna at blanda t. d. Ráfiskagrunnin, sum einki hevur við hetta mál at gera, inn í spurningin hvørt landsstýrið hevur skyldu at fremja samtyktar lógir.

Stýrisskipanarlógin einki verd

Tann samlaða niðurstøðan í hesum máli er, at Hogni Hoydal saman við restina av samgonguni er talsmaður fyri eini stóðu, har hvorki stýrisskipanarlógin ella lógin um ábyrgd landsstýrismanna er nakkað verd. Hetta merkir aftur, at meðan tað í Danmark finnst greiðar skrivadar og óskrivadar reglur fyri hvat ein ráðharri kann lyya sær finnst reelt ongar skilvar í Fóroyum. Lógtíngið hevur jú beinleiðis tikið ta stóðu, at landsstýrismenn, og embætismenn, kunnu gera sum teir vilja um teir fylgja ein lóg ella ikki. Lógtíngið kann illa aftaná koma afturum aftur í øðrum málum, tá eitt so greitt brot á stýrisskipanina er beinleiðis góðkent og stuðlað av lógtínginum.

Tað skal sigast eisini, at andstøðan á tingi er heldur ikki nakkað verd. Tað er andstøðumanni tað at takka, at stóðan hjá samgonguni er

Óli Jacobsen, fyrrverandi lógtíngs- og landsstýrismáður

kominn so frætt fram í ljósið. Men andstøðuflokkarnir kundu t. d. fylgt hesum máli upp í landsstýrismannanevndini, har andstøðan hevur meiriluta, og bert 10 tingmenn kunnu krevja ein "kanningarsjóra" at kanna málið. Men hesir møguleikar hjá tinginum verða als ikki nýttir heldur.

Hogni kann sova tryggur

Hetta mál fer ikki at skapa Högna ella landsstýrinum sum so nakrar trupulleikar. Fóroyar mugu vera eitt rættuligt paradís fyri maktmissbrúkarar. Slík mál verða nevniliga heilt konsekvent tagd í hel.

Vit siggja, at eingin politikkari vil alment gera nakra viðmerking til eitt mál sum hetta. Fyrispurningar til landsstýrið um málið verða ikki svaraðir.

Vit hava ein hóp av samfelagsfrøðingum sum plaga at úttala seg ella verða spurdir um alt millum himmal og jørð. Tað hevur ikki grett í nokrum teirra.

Og ikki ein av etableraðu fjölmiðlunum metir tað hava nakran áhuga, hvørt landsstýrið fylgir landsins lógum ella um lógtíngið rókir sínar uppgávur samb. stýrisskipanarlógina.

Annars kunnu fjölmiðlar hava tvinnar sera ymiskar uppgávur. Onnur er at vera vakthundur í einum demokrati. Hetta er galdandi í so ymskum londum sum Danmark og USA. Hin er at vera orindasveinur hjá maktthavarunum. Tað er heilt greitt at uppgávan hjá fóroysku pressuni er meira tað seinna enn tað fyrri fyri at siga tað milt. Tí skal lesarin rokna við, at henda vælundirbygda greinin fer

at verða tagd í hel eins og hent er við málinum higartil.

Tað reella valið

Tað er eingin sum ivast í, at tann danska stýrisskipanin við grundlóg er so framkominn sum tað ber til. Í lotuni er vit undir donsku grundlógini, og tað eru týðningarmikið oki, har vit eru undir danskari umsitning, sum t. d. dómsvald og politivald.

Hinvegin hava vit rættarloysi á teimum okjum, har vit sjálvir umsita, sum tað er greitt frá í hesi grein. Og hetta er ikki nakkað eindomi.

Tað er ringt at argumentera imóti grundgevingunum fyri "fullveldi", serstakliga fyri at vit skulu gerast fíggarliga óheftir av Danmark og at vit skulu hava greiðar linjur millum londini. Tað hevði eisini verið upplagt at stuðla teimum ætlanum sum Hogni er fremsti talsmaður fyri, um hann ásanarði at verandi politiska skipan heima hjá okkum ikki fungerar. Og um tað varð staðfest, at tað er eins neyðugt at fáa greiðu á hesi viðurskipti sum á viðurskiptini við Danmark, og um so litið sum ein fingur varð lyftur fyri at bota um hetta.

Tí er valið til komandi fólkaatkvøður sera lætt. Antin verða vit framhaldandi undir donsku grundlógini við teirri trygd sum vit vita at hetta inniber. Ella skulu vit sleppa hesi trygðini og fara undir eina fóroyska grundlóg, har vit onga grund hava at halda at hon verður meira verd enn stýrisskipanarlógin.

Tíverri, Hogni!

Óli Jacobsen